

Artykuł opublikowano w dwóch wersjach językowych. Podstawą do cytowań jest wersja angielska.
The article was published in two language versions. The basis for citations is the English version.

Marcin Krause * <https://orcid.org/0000-0002-9934-1539>

Politechnika Śląska

e-mail: marcin.krause@polsl.pl

Szymon Salamon ** <https://orcid.org/0000-0001-5859-1999>

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

e-mail: salamon@sprzet-pszczelarski.pl

Systemy zarządzania bhp – analiza wybranych wymagań dotyczących oceny efektów działania w zakresie bhp ***

https://doi.org/10.25312/2391-5129.38/2024_01mkss

Publikacja podejmuje problematykę bezpieczeństwa i higieny pracy w aspekcie wymagań dotyczących systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Celem pracy była analiza wybranych aspektów oceny efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy według normy ISO 45001:2018. Ocena efektów działania i doskonalenie są jednymi z podstawowych wymagań, które decydują o przydatności, adekwatności, skuteczności i efektywności systemów zarządzania. Zasadniczym

* Marcin Krause – doktor habilitowany w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych w dyscyplinie inżynieria bezpieczeństwa. Zatrudniony od 1998 roku na Politechnice Śląskiej, obecnie w Katedrze Inżynierii Bezpieczeństwa na Wydziale Górnictwa, Inżynierii Bezpieczeństwa i Automatyki Przemysłowej. Obszary naukowo-dydaktyczne: inżynieria bezpieczeństwa, nauki o bezpieczeństwie, bezpieczeństwo i higiena pracy, ocena ryzyka zawodowego. Autor i współautor wielu publikacji i referatów z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy (w tym 13 monografii naukowych i podręczników akademickich).

** Szymon Salamon – doktor habilitowany w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych w dyscyplinie inżynieria mechaniczna. Profesor w Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi (kierunki: mechanika i budowa maszyn; transport). Zatrudniony: 41 lat na Politechnice Częstochowskiej na Wydziale Budowy Maszyn oraz Wydziale Zarządzania (gdzie kierował Katedrą Systemów Technicznych i Bezpieczeństwa Pracy); po 2013 roku w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Wałbrzychu i Uniwersytecie Technologiczno-Przyrodniczym w Bydgoszczy (kierunki BHP i ZIP). Ekspert PKA i PKN, autor wielu publikacji i referatów.

*** Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych. Podstawą do cytowania jest wersja angielska. The article was published in two language versions. The basis for citations is the English version.

elementem badań było opracowanie założeń dotyczących oceny efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, które obejmują analizę stanu bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ocenę systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy.

Słowa kluczowe: norma ISO 45001:2018, bezpieczeństwo i higiena pracy (bhp), systemy zarządzania bhp, ocena efektów działania w zakresie bhp

Wprowadzenie

Bezpieczeństwo i higiena pracy (bhp) jest obszarem wiedzy (w tym prawa pracy), edukacji i nauki. Problematyka bhp wynika wprost z obowiązującego prawa, przykładem są przepisy prawa pracy oparte na Ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (w tym dział X pt. *Bezpieczeństwo i higiena pracy*) i aktach wykonawczych (Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy), wraz z prawem branżowym.

Nie ma aktualnie obowiązującej definicji bezpieczeństwa i higieny pracy, zgodnie z najczęściej cytowaną definicją według normy PN-N-18001:2004 bhp oznacza w skrócie ochronę życia i zdrowia człowieka przed zagrożeniami w środowisku pracy. Wśród podstawowych obszarów problemowych bhp można wymienić między innymi: zagrożenia w środowisku pracy, ocenę ryzyka zawodowego, wypadki przy pracy, choroby zawodowe, systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy.

Według wymagań art. 207 par. 2 Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy pracodawca jest obowiązany chronić zdrowie i życie pracowników przez zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki. Osiągnięciami nauki i techniki są na przykład normy techniczne, w tym Polskie Normy zgodne z międzynarodowymi standardami (EN, ISO, IEC).

W myśl przepisów art. 5.3 Ustawy z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji stosowanie Polskich Norm jest dobrowolne. Stosowanie norm międzynarodowych dotyczących systemów zarządzania stanowi przykład wykorzystania osiągnięć nauki i techniki do doskonalenia efektów działania w określonym obszarze zarządzania, na przykład systemowego zarządzania w obszarze bezpieczeństwa i higieny pracy.

W marcu 2018 roku Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna (ISO) opublikowała normę ISO 45001:2018. W czerwcu 2018 roku Polski Komitet Normalizacyjny (PKN) wprowadził ją jako PN-ISO 45001:2018-06 (wersja angielska), ale dopiero w sierpniu 2019 roku ukazała się wersja polska. W 2023 roku Europejski Komitet Normalizacyjny (CEN) przyjął ją bez żadnych modyfikacji jako EN-ISO 45001:2023, a z kolei w 2024 roku PKN wprowadził ją metodą uznaniową jako PN-EN ISO 45001:2024-02 (wersja angielska).

System zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy według normy ISO 45001:2018 jest zgodny z innymi systemami zarządzania, takimi jak: jakość według norm serii

ISO 9000 (na przykład PN-EN ISO 9000:2015 i PN-EN ISO 9001:2015), środowisko według norm serii 14000 (na przykład PN-EN ISO 14001:2015), bezpieczeństwo żywności według norm serii 22000 (na przykład PN-EN ISO 22000:2018), bezpieczeństwo informacji według norm serii 27000 (na przykład PN-EN ISO/IEC 27001:2023).

Struktura powyższych norm dotyczących systemów zarządzania jest ujednolicona i obejmuje następujący układ treści: rozdziały początkowe (przedmowa, wprowadzenie, zakres normy, powołania normatywne, terminy i definicje) i rozdziały końcowe (wytyczne stosowania, bibliografia), rozdziały oznaczone numerami 4–10, które zawierają wymagania systemowe (kontekst organizacji, przywództwo, planowanie, wsparcie, działania operacyjne, ocena efektów działania, doskonalenie).

Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy przed wprowadzeniem normy ISO 45001:2018 były oparte na wymaganiach norm międzynarodowych (w tym norma ILO-OSH:2001 oraz normy serii OHSAS, na przykład OHSAS 18001:2007 i OHSAS 18002:2008) oraz krajowych (w tym Polskie Normy serii PN-N-18000). Norma ISO 45001:2018 zastąpiła normy krajowe serii PN-N-18000 z wyjątkiem normy PN-N-18002:2011 (ocena ryzyka zawodowego): PN-N-18001:2004 (wymagania), PN-N-18004:2001 (wytyczne stosowania), PN-N-18011:2006 (wytyczne audytowania).

Celem niniejszej publikacji była analiza wybranych aspektów oceny efektów działania systemu zarządzania na przykładzie systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Zakres pracy obejmuje trzy następujące zagadnienia: wymagania dotyczące systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy, wymagania dotyczące oceny efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, założenia dotyczące oceny efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy.

Wybrane wymagania dotyczące systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy według normy ISO 45001:2018

Wymagania dotyczące systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy według normy międzynarodowej ISO 45001:2018 różnią się zasadniczo od wymagań według norm krajowych serii PN-N-18000 (w tym normy PN-N-18001:2004). Wśród wielu istotnych różnic można wymienić między innymi zmianę podejścia procesowego jako modelu ciągłego doskonalenia (cykl lub koncepcja PDCA), na przykład:

- aktualne wymagania według normy międzynarodowej ISO 45001:2018, w tym ocena efektów działania (monitorowanie, pomiary, ocena zgodności, audyt wewnętrzny, przegląd zarządzania) i doskonalenie (incydenty, niezgodności i działania korygujące, ciągłe doskonalenie),
- nieaktualne wymagania według normy krajowej PN-N-18001:2004, w tym sprawdzanie oraz działania korygujące i zapobiegawcze (monitorowanie,

badanie wypadków przy pracy, chorób zawodowych i zdarzeń potencjalnie wypadkowych, audytowanie, niezgodności, działania korygujące i zapobiegawcze), przegląd zarządzania i ciągłe doskonalenie.

Struktura normy ISO 45001:2018 zawiera następujący układ treści:

- Rozdziały początkowe: spis treści (rozdziały – poziomy 1–3); przedmowa (odniesienie do organizacji ISO); wprowadzenie (podstawy, cel systemu zarządzania bhp, czynniki sukcesu, cykl PDCA, zawartość normy); zakres normy (odniesienie do stosowania normy); powołania normatywne (brak odniesienia); terminy i definicje (wykaz 37 definicji).
- Rozdziały merytoryczne obejmujące wymagania systemowe (numeracja): kontekst organizacji (4.1–4.4): zrozumienie organizacji i jej kontekstu; zrozumienie potrzeb i oczekiwań pracowników oraz innych stron zainteresowanych; określenie zakresu systemu zarządzania bhp; system zarządzania bhp; przywództwo i współdział pracowników (5.1–5.4): przywództwo i zaangażowanie; polityka bhp; rola, odpowiedzialność i uprawnienia w organizacji; konsultacje i współdział pracowników; planowanie (6.1–6.2): działania odnoszące się do ryzyk i szans; cele bhp i planowanie ich osiągnięcia; wsparcie (7.1–7.5): zasoby; kompetencje; świadomość; komunikacja; udokumentowane informacje; działania operacyjne (8.1–8.2): planowanie i nadzór nad działaniami operacyjnymi; gotowość i reagowanie na sytuacje awaryjne; ocena efektów działania (9.1–9.3): monitorowanie, pomiary, analiza i ocena efektów działania; audyt wewnętrzny; przegląd zarządzania; doskonalenie (10.1–10.3): postanowienia ogólne; incydenty, niezgodności i działania korygujące; ciągłe doskonalenie.
- Rozdziały końcowe: załącznik A (wytyczne stosowania normy); bibliografia (wykaz 15 źródeł); alfabetyczny indeks terminów (wykaz 37 pojęć).

Wymagania dotyczące systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy według normy ISO 45001:2018 tworzą: wprowadzenie (rozdział 0), terminologia (rozdział 3), wymagania systemowe (rozdziały 4–10), wytyczne stosowania (załącznik A).

Terminologia dotycząca systemów zarządzania obejmuje pojęcia wspólne i specyficzne dla poszczególnych obszarów zarządzania (na przykład: jakość, środowisko, bezpieczeństwo żywności, bezpieczeństwo informacji, bezpieczeństwo i higiena pracy).

Pojęcia wspólne według normy PN-EN ISO 9000:2015 lub innych norm systemowych (na przykład: jakość, środowisko, bhp) to między innymi: audyt, cel, ciągłe doskonalenie, doskonalenie, działanie korygujące, efekt działania (działalności, funkcjonowania), efektywność, kontekst organizacji, monitorowanie (monitoring), najwyższe kierownictwo, niezgodność, organizacja, polityka, pomiar (pomiary), proces, ryzyko, skuteczność, strona zainteresowana (interesariusz), system, system zarządzania, udokumentowana informacja, współdział (partycypacja), wykonawca (dostawca, kontrahent), wymagania prawne i inne wymagania (zobowiązania

dotyczące zgodności), wymaganie, zarządzanie, zgodność, zlecać na zewnątrz (outsourcing).

Pojęcia specyficzne według normy ISO 45001:2018 to między innymi pojęcia dotyczące bhp (incydent, miejsce pracy, pracownik, uraz i dolegliwości zdrowotne, zagrożenie) oraz systemowego zarządzania bhp (cel bezpieczeństwa i higieny pracy, efekt działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, polityka bezpieczeństwa i higieny pracy, ryzyko dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy, system zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy, szansa dotycząca bezpieczeństwa i higieny pracy).

Wybrane wymagania dotyczące oceny efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy według normy ISO 45001:2018

Zgodnie z modelem ciągłego doskonalenia ocena efektów działania i doskonalenie (rozdziały 9 i 10 normy) jednocześnie kończą i rozpoczynają cykl PDCA (etapy sprawdź i działaj). Pozostałe rozdziały normy stanowią warunki wstępne (kontekst organizacji, przywództwo i współudział pracowników) oraz odpowiadają za etapy planuj i wykonaj (planowanie, wsparcie, działania operacyjne).

Wybrana terminologia według normy ISO 45001:2018 (PN-ISO 45001:2018 wersja polska) w aspekcie oceny efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy:

- system zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy (3.11): system zarządzania lub część systemu zarządzania wykorzystywane do realizacji polityki bezpieczeństwa i higieny pracy;
- polityka bezpieczeństwa i higieny pracy (3.15): polityka zapobiegania związanym z pracą urazom i dolegliwościom zdrowotnym pracowników oraz zapewnienie bezpiecznych i higienicznych miejsc pracy;
- cel bezpieczeństwa i higieny pracy (3.17): cel wyznaczony przez organizację do osiągnięcia określonych wyników spójnych z polityką bezpieczeństwa i higieny pracy;
- uraz i dolegliwości zdrowotne (3.18): niekorzystny skutek dla fizycznego, psychicznego lub poznawczego stanu danej osoby;
- zagrożenie (3.19): źródło mogące powodować uraz i dolegliwości zdrowotne;
- ryzyko (3.20): wpływ niepewności;
- ryzyko dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy (3.21): kombinacja prawdopodobieństwa wystąpienia związanego z pracą zdarzenia niebezpiecznego lub narażenia oraz ciężkości urazu i dolegliwości zdrowotnych, które mogą być spowodowane przez zdarzenie lub narażenie;
- szansa dotycząca bezpieczeństwa i higieny pracy (3.22): okoliczność lub zespół okoliczności, które mogą prowadzić do poprawy efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy;

- efekt działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (3.28): efekt działania związany ze skutecznością zapobiegania urazom i dolegliwościom zdrowotnym pracowników oraz zapewnienia bezpiecznych i higienicznych miejsc pracy;
- incydent (3.35): zdarzenie powstające w związku z pracą, które mogłoby spowodować lub powoduje uraz i dolegliwości zdrowotne.

Pozostała terminologia według normy ISO 45001:2018 to: organizacja (3.1), strona zainteresowana (3.2), pracownik (3.3), współudział (3.4), konsultacje (3.5), miejsce pracy (3.6), wykonawca (3.7), wymaganie (3.8), wymagania prawne i inne wymagania (3.9), system zarządzania (3.10), najwyższe kierownictwo (3.12), skuteczność (3.13), polityka (3.14), cel (3.16), kompetencje (3.23), udokumentowana informacja (3.24), proces (3.25), procedura (3.26), efekt działania (3.27), zlecać na zewnątrz (3.29), monitorowanie (3.30), pomiar (3.31), audyt (3.32), zgodność (3.33), niezgodność (3.34), działanie korygujące (3.36), ciągle doskonalenie (3.37).

Wybrana terminologia dotycząca systemów zarządzania według normy PN-EN ISO 9000:2015 (niezdefiniowana w normie ISO 45001:2018) to między innymi: zaangażowanie (3.1.3), kontekst organizacji (3.2.2), dostawca (3.2.5), doskonalenie (3.3.1), zarządzanie (3.3.3), system (3.5.1), sukces (3.7.3), efektywność (3.7.10), przegląd (3.11.2).

Wybrane wymagania według normy ISO 45001:2018 (PN-ISO 45001:2018 wersja polska) w aspekcie oceny efektów działania i doskonalenia (tytuł i numer rozdziału):

- Monitorowanie, pomiary, analiza i ocena efektów działania (9.1), w tym: Organizacja powinna ustanowić, wdrożyć i utrzymywać procesy monitorowania, pomiaru, analizy i oceny efektów działania. Organizacja powinna określić: co należy monitorować i mierzyć; metody monitorowania, pomiarów, analizy i oceny efektów działania; kryteria, względem których organizacja będzie oceniać swoje efekty działania w zakresie bhp; kiedy należy monitorować i wykonywać pomiary; kiedy należy analizować, oceniać i komunikować wyniki monitorowania i pomiarów. Organizacja powinna oceniać efekty działania w zakresie bhp i określać skuteczność systemu zarządzania bhp. Organizacja powinna przechowywać odpowiednie udokumentowane informacje jako dowody wyników monitorowania, pomiaru, analizy i oceny efektów działania.
- Przegląd zarządzania (9.2), w tym: Najwyższe kierownictwo powinno przeprowadzać przegląd systemu zarządzania bhp organizacji w zaplanowanych odstępach czasu, aby zapewnić jego stałą przydatność, adekwatność i skuteczność. Przegląd zarządzania powinien obejmować rozważenie: statusu działań z poprzednich przeglądów zarządzania; zmiany czynników zewnętrznych i wewnętrznych, które są istotne dla systemu zarządzania bhp; stopnia, w jakim zrealizowano politykę bhp i osiągnięto cele bhp; informacji o efektach działania w zakresie bhp; adekwatności zasobów do utrzymywania skutecz-

- nego systemu zarządzania bhp; odpowiedniej komunikacji ze stronami zainteresowanymi; szans ciągłego doskonalenia.
- Incydenty, niezgodności i działania korygujące (10.2): Organizacja powinna ustanowić, wdrożyć i utrzymywać procesy, w tym raportowania, badania i podejmowania działań, w celu określenia i postępowania z incydentami i niezgodnościami. Organizacja powinna przechowywać udokumentowane informacje jako dowody dotyczące charakteru incydentów lub niezgodności oraz wszelkich działań podjętych w ich następstwie; wyników wszelkich działań i działań korygujących, w tym ich skuteczności.
 - Ciągłe doskonalenie (10.3): Organizacja powinna ciągle doskonalić przydatność, adekwatność i skuteczność systemu zarządzania bhp przez: poprawę efektów działania w zakresie bhp; promowanie kultury wspierającej system zarządzania bhp; promowanie współudziału pracowników we wdrażaniu działań na rzecz ciągłego doskonalenia systemu zarządzania bhp; komunikowanie odpowiednich wyników ciągłego doskonalenia pracowników; utrzymywanie i przechowywanie udokumentowanych informacji jako dowodu ciągłego doskonalenia.

Założenia dotyczące oceny efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy

Założenia dotyczące oceny efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy powinny obejmować między innymi dwa następujące obszary analizy oraz związane z nimi podmioty uprawnione i rodzaje wymagań:

- analiza stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie pracy – pracodawca ponosi odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie pracy (art. 207 par. 1 Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy); analizę stanu bhp sporządza i przedstawia pracodawcy pracownik służby bezpieczeństwa i higieny pracy; wymagania stanowią akty prawne w zakresie ochrony pracy, w tym prawa i obowiązki pracodawcy i pracownika w zakresie bhp według Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy i aktów wykonawczych;
- ocena systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w organizacji – najwyższe kierownictwo powinno wykazywać przywództwo i zaangażowanie w odniesieniu do systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy (rozdział 5 ISO 45001:2018); ocenę systemu zarządzania bhp sporządza i przedstawia osoba wyznaczona przez najwyższe kierownictwo (na przykład pełnomocnik ds. systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy); wymagania stanowią normy techniczne w zakresie systemów zarządzania, w tym wymagania i wytyczne stosowania według normy ISO 45001:2018 i PN-N 18002:2011.

Aktualne podstawy analizy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy przedstawiono między innymi w następujących wydawnictwach zwartych: Bukala, 2022, Chojnicki, Jarosiewicz, 2022, Gałusza, Śmidowski, Werner, 2022, Krause, 2022, Kryczka, 2022, Rączkowski, 2022.

Analiza stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie pracy odnosi się do takich rodzajów wymagań prawnych, jak:

- wspólne wymagania dotyczące ochrony pracy – oparte na Ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy i aktach wykonawczych, w szczególności należy uwzględnić ochronę praw pracowniczych (na przykład stosunek pracy, czas pracy, urlopy pracownicze), a także ochronę pracy (zatrudnienia) dla osób o specjalnych potrzebach (na przykład młodociani, kobiety w ciąży, niepełnosprawni, osoby starsze),
- specyficzne wymagania dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy – oparte na dziale X Kodeksu pracy i aktach wykonawczych (w pierwszej kolejności na Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy), w szczególności należy uwzględnić wymagania ogólne, branżowe i wewnętrzne.

Podstawy oceny systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w aspekcie normy ISO 45001:2018 przedstawiono między innymi w następujących wydawnictwach zwartych: Pacana, 2019, Pacana, Jurgilewicz, 2020, Pacana, Ostasz, 2019, Pacana, Piątek, 2021, Pawłowska, Pęciło, 2018, Romanowska, 2019.

Ocena systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w organizacji odnosi się między innymi do następujących rodzajów wymagań systemowych:

- wspólne wymagania dotyczące systemów zarządzania – oparte na normie PN-EN ISO 19011:2018 (wytyczne audytowania) oraz normach jakościowych serii ISO 9000, na przykład PN-EN ISO 9000:2015 (podstawy i terminologia) i PN-EN ISO 9001:2015 (wymagania i wytyczne stosowania),
- wspólne wymagania dotyczące zarządzania ryzykiem – oparte na normach serii ISO 31000, na przykład PN-ISO 31000:2018 (wymagania i wytyczne stosowania) i PN-EN IEC 31010:2020 (techniki oceny ryzyka),
- specyficzne wymagania dotyczące systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy – oparte na normach ISO 45001:2018 (wymagania i wytyczne stosowania) i PN-N-18002:2011 (ocena ryzyka zawodowego).

Prawidłowo ustanowiony, wdrożony i utrzymywany system zarządzania bhp według normy ISO 45001:2018 powinien być nastawiony na:

- realizację strategicznych celów i wyników systemu, takich jak: zapobieganie wypadkom i chorobom związanym z pracą, zapewnienie bezpiecznych i higienicznych miejsc pracy, osiągnięcie przydatności, adekwatności, skuteczności i efektywności systemu,
- zastosowanie podejścia opartego na ryzyku i szansach, które obejmuje między innymi następujące strategie dotyczące planowania i działań operacyjnych:

- zagrożenia (identyfikacja zagrożeń, eliminacja zagrożeń), ryzyka (ocena ryzyk, ograniczanie ryzyk), szanse (ocena szans, wykorzystanie szans),
- wykorzystanie podejścia procesowego, w szczególności opartego na wszystkich etapach cyklu PDCA (planuj, wykonaj, sprawdź, działaj), za które odpowiadają między innymi następujące wymagania systemu: polityka bhp, cele bhp, monitorowanie, pomiary, ocena zgodności, audyt wewnętrzny, przegląd zarządzania, incydenty, niezgodności, działania korygujące, ciągłe doskonalenie.

Zakończenie

Norma ISO 45001:2018 jest międzynarodowym standardem dotyczącym systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy, który jest zgodny z innymi systemami zarządzania (na przykład jakość i środowisko). Systemy zarządzania są oparte między innymi na modelu ciągłego doskonalenia (zwanym także cyklem lub koncepcją PDCA), w którym podejście procesowe składa się z czterech głównych etapów (planuj, wykonaj, sprawdź, działaj).

Struktura normy ISO 45001:2018 obejmuje siedem głównych wymagań systemowych, przedmiotem analizy były ocena efektów działania i doskonalenie (rozdziały 9 i 10 normy), które jednocześnie kończą i rozpoczynają cykl PDCA (etapy sprawdź i działaj). Na podstawie literatury przedmiotu stwierdzono, że brak jest aktualnie praktycznych wytycznych do oceny efektów działania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy.

Na podstawie badań własnych zaproponowano założenia dotyczące oceny efektów działania w zakresie bhp, które obejmują dwa obszary problemowe. Pierwszym z nich jest analiza stanu bhp (wymagania prawne: wspólne wymagania dotyczące ochrony pracy, specyficzne wymagania dotyczące bhp). Drugi stanowi ocena systemu zarządzania bhp (wymagania systemowe: wspólne wymagania dotyczące systemów zarządzania, wspólne wymagania dotyczące zarządzania ryzykiem, specyficzne wymagania dotyczące systemów zarządzania bhp).

Bibliografia

- Bukała W. (2022), *Bezpieczeństwo i higiena pracy. Podręcznik z filmami instruktażowymi*, WSiP, Warszawa.
- Chojnicki J., Jarosiewicz G. (2022), *ABC BHP. Informator dla pracodawców*, Państwowa Inspekcja Pracy, Warszawa.
- Gałuża M., Śmidowski M., Werner K. (2022), *Wymagania i ocena stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie*, Wydawnictwo Tarbonus, Kraków–Tarnobrzeg.

- ILO-OSH:2001 Guidelines on occupational safety and health management systems*, International Labour Organization, Geneva.
- Krause M. (2022), *Metodyka badań w dziedzinie BHP. Przykłady ilościowej oceny ryzyka*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice.
- Kryczka S. (2022), *22 zadania służby bhp. Omówienie z komentarzem*, Wydawnictwo Wiedza i Praktyka, Warszawa.
- OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems. Requirements*, OHSAS Project Group, London.
- OHSAS 18002:2008 Occupational health and safety management systems. Guidelines for the implementation of OHSAS 18001:2007*, OHSAS Project Group, London.
- Pacana A. (2019), *Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy zgodne z ISO 45001:2018*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów.
- Pacana A., Jurgilewicz O. (2020), *Elementy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w przedsiębiorstwach*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów.
- Pacana A., Ostasz G. (2019), *Podstawy zarządzania BHP w przedsiębiorstwach*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów.
- Pacana A., Piątek T. (2021), *Systemowe zarządzanie BHP w przemyśle*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów.
- Pawłowska Z., Pęciło M. (2018), *Doskonalenie zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy: z uwzględnieniem wymagań i wytycznych według normy międzynarodowej ISO 45001*, CIOP-PIB, Warszawa.
- PN-EN IEC 31010:2020-01 Zarządzanie ryzykiem. Techniki oceny ryzyka*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-EN ISO 14001:2015-09 Systemy zarządzania środowiskowego. Wymagania i wytyczne stosowania*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-EN ISO 19011:2018-08 Wytyczne audytowania systemów zarządzania*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-EN ISO 22000:2018-08 Systemy zarządzania bezpieczeństwem żywności. Wymagania dla każdej organizacji należącej do łańcucha żywnościowego*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-EN ISO 9000:2015-10 Systemy zarządzania jakością. Podstawy i terminologia*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-EN ISO 9001:2015-10 Systemy zarządzania jakością. Wymagania*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-EN ISO/IEC 27001:2023-08 Bezpieczeństwo informacji, cyberbezpieczeństwo i ochrona prywatności. Systemy zarządzania bezpieczeństwem informacji. Wymagania*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-ISO 31000:2018-08 Zarządzanie ryzykiem. Wytyczne*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.

- PN-EN ISO 45001:2024-02 (wersja angielska) Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Wymagania i wytyczne stosowania*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa (oraz *PN-ISO 45001:2018-06 wersja polska*).
- PN-N-18001:2004-01 Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Wymagania*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-N-18002:2011-04 Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Ogólne wytyczne do oceny ryzyka zawodowego*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-N-18004:2001-07 Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Wytyczne*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- PN-N-18011:2006-10 Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Wytyczne auditowania*, Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa.
- Rączkowski B. (2022), *BHP w praktyce*, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk.
- Romanowska A. (2019), *Zarządzanie bezpieczeństwem i higieną pracy wg normy ISO 45001:2018*, The Audit Group Institute, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, Dz.U. 2023, nr 169, poz. 1650 ze zm.
- Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji, Dz.U. 2015, poz. 1483.
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, Dz.U. 2023, poz. 1465.

Summary

Occupational health and safety management systems – analysis of selected requirements for evaluation of occupational health and safety performance

This article considers the problems of occupational health and safety in respect to the requirements of occupational health and safety management systems. The aim of the research was to provide an analysis of selected aspects of evaluation of occupational health and safety performance according to the ISO 45001:2018 standard. Performance evaluation and improvement are one of the basic requirements, that determine the suitability, adequacy, effectiveness and efficiency of management systems. The essential element of the study was the development of guidelines for the evaluation of occupational health and safety performance, and to offer an analysis of the state occupational health and safety at work and an evaluation of occupational health and safety management systems.

Keywords: ISO 45001:2018 standard, occupational health and safety (OH&S), OH&S management systems, OH&S performance evaluation

About the Authors

Marcin Krause – PhD in engineering sciences in the discipline of safety engineering. Employed at the Silesian University of Technology since 1998, currently in the Department of Safety Engineering at the Faculty of Mining, Safety Engineering and Industrial Automation. Research and teaching areas: safety engineering, safety sciences, occupational health and safety, occupational risk assessment. Author and co-author of numerous publications and papers in the field of occupational safety and health (including 13 scientific monographs and academic textbooks).

Szymon Salamon – PhD in engineering sciences in the discipline of mechanical engineering. Professor at the Academy of Humanities and Economics in Łódź (faculties: mechanics and machine construction; transport). Employed: 41 years at Częstochowa University of Technology, Faculty of Mechanical Engineering and Faculty of Management (where he headed the Department of Technical Systems and Occupational Safety); after 2013 at the State Higher Vocational School in Wałbrzych and the University of Technology and Life Sciences in Bydgoszcz (faculties of Occupational Health and Safety and ZIP). Expert of PKA and PKN, author of many publications and papers.

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe](#).

